

หัวข้อคุณลักษณะ	การเปรียบเทียบสวนครัวของชาติพันธุ์ต่างๆ ในจังหวัด เชียงใหม่ ประเทศไทย	
ผู้เขียน	นายประทีป ปัญญาดี	
ปริญญา	วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ความหลากหลายทางชีวภาพและชีววิทยาชาติพันธุ์)	
คณะกรรมการที่ปรึกษา	ผศ. ดร. อังคณา อินตา	อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
	ผศ. ดร. ประสิทธิ์ วังภคพัฒน์วงศ์	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
	ศ. ดร. เสนริก บาตเลฟ	อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

บทคัดย่อ

สวนครัว (homegarden) หมายถึงพื้นที่บริเวณรอบๆ บ้าน ที่ประกอบด้วยพืชหลายๆ ชนิด ซึ่งได้รับการดูแลจากเจ้าของสวน โดยวัตถุประสงค์หลักของการปลูกคือนำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน กล่าวได้ว่า หน้าที่หลักของสวนครัว คือ การใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสวนครัวของชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ กะเหรี่ยง ไทยวน ลีซอ ลาหู่ ม้ง ลัวะ และจีนฮ่อ จำนวนรวมทั้งสิ้น 15 หมู่บ้าน โดยทำการจดบันทึกพืช และรายละเอียดการใช้ประโยชน์ ที่พบในสวนครัว พร้อมทั้งสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานของแต่ละครัวเรือน นับจำนวนไม้ต้น เพื่อใช้ในการคำนวณความหลากหลาย และบันทึกตำแหน่งของพืช ตามที่พบในสวนครัว ผลการศึกษาพบว่า ความแตกต่างของชาติพันธุ์ และที่ตั้ง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างสวนครัว เช่น โดยทั่วไปแล้วสวนครัวของชาติพันธุ์ม้ง จะมีความหลากหลายที่สูง และมีชนิดพืชคล้ายกัน แม้ว่า จะอยู่ห่างไกลกันก็ตาม อย่างไรก็ตามในบางชาติพันธุ์ เช่น ลัวะ ลักษณะของสวนครัวอาจแตกต่างกันไป ตามที่อยู่ของสวนครัว นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ ส่งผลต่อความหลากหลาย และลักษณะของสวนครัว ได้แก่ ความสูงจากระดับน้ำทะเล ระยะห่างจากตัวเมือง อายุของหมู่บ้าน และขนาดของสวนครัว และพบว่าส่วนใหญ่แล้วไม้ต้นในสวนครัว จะมีความสม่ำเสมอสูง เนื่องจากโดยมากแล้ว จะพบไม้ต้นเพียง 1-2 ต้นต่อ ชนิด เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ของสวน ผลการศึกษาพบว่าความคล้ายคลึงของพืชที่พบในสวนครัวในแต่ละหมู่บ้านนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับระยะห่างระหว่างหมู่บ้าน แต่มีความเกี่ยวข้องกับสัดส่วนขององค์ประกอบของสวนครัว โดยองค์ประกอบของสวนครัวนี้พบว่า ในส่วนของ ลาน (yard) และ ขอบ (boundary) ที่ส่วนที่มักมีการปลูกพืชไว้เสมอ ไม่ว่าจะในชาติพันธุ์ใดๆ แต่สัดส่วนของการปลูกพืชในกระถาง (pot) นั้นพบว่ามี

ความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ และชาติพันธุ์ แม้ว่าโดยทั่วไปแล้ว สวนคร้วอาจมีลักษณะที่แตกต่างกัน แต่มีหน้าที่หลักที่เหมือนกัน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใด หรือ เป็นของชาติพันธุ์ใด หน้าที่สำคัญของสวนคร้วยังคงเป็นการเติมเต็มความต้องการของเจ้าของ ทั้งในด้านร่างกาย คือ พืชอาหาร และด้านจิตใจ คือ พืชประดับ ซึ่งทั้งสองกลุ่ม เป็นพืชที่พบในสัดส่วนที่สูงในทุกๆ สวนคร้ว ความหลากหลายของสวนคร้วนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต่อการอนุรักษ์ความหลากหลายของพืช ทั้งในระดับชนิด และระดับพันธุกรรม นอกจากนี้ยังสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์ความรู้ทางพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

Dissertation Title	Comparison of Plants Composition and Structure of Homegardens of Ethnic Groups in Chiang Mai Province, Thailand	
Author	Mr. Prateep Panyadee	
Degree	Doctor of Philosophy (Biodiversity and Ethnobiology)	
Advisory Committee	Asst. Prof. Dr. Angkhana Inta	Advisor
	Asst. Prof. Dr. Prasit Wangpakapattanawong	Co-advisor
	Prof. Dr. Henrik Balslev	Co-advisor

ABSTRACT

Homegarden is a private land around or near to the private house with many plant species which is managed by their owners. These plants are used mostly for self-consumption and fulfill other needs of the owners. Homegardens have provided and fulfilled their owner need with various products from them. This study aimed to understand the role of homegardens in different ethnicities lived in Chiang Mai province. Homegardens of seven largest ethnicities: Karen; Thai Yuan; Lisu; Lahu; Hmong; Lawa; and Yunnan Chinese, were examined for their characteristics and functions. The homegardens from 15 villages were examined. The used plants in each homegarden were asked for their usages. Trees were counted to calculate the diversity indices. The presentations of plants in horizontal zone were recorded. We found that both ethnicity and location had affected the homegarden characteristics and diversity in homegardens. For example, Hmong homegardens still had a high richness and similarity, comparing to other mountainous people. However, Lawa homegardens were obviously differed from place to place. Other factors that also affected the richness and diversity in homegardens included the elevation which negatively affected; the distance from urban center which increased the number species of selling plant, the age of the village which positively affected the richness in homegardens, and the size of homegardens which positively related to the number of species found in homegardens. In most homegardens, regardless of the place they are or the ethnicity always had the

high evenness of woody species. This indicated that the trees in homegardens were carefully selected by their owners because of the limitation of the spaces. No relation of similarity between plant found in homegardens and distance between the villages was observed. However there was the relation between the similarity and the proportion of homegardens horizontal zone was observed. The frequency of plants found in yard, homegarden boundaries were less varied among the studied ethnicity however the proportion of pot in homegardens were differed from place to place which seem to related with the ethnicity. Despite the different of the species found and characteristics, the functions of the homegardens among the ethnic groups were still remained as providing the food for their owners. Beside fulfilling the physical need, homegardens also fulfilled the mental need to the homegardeners as witness by the high proportion of ornamental (environmental plants) species in most homegardens. The most important characteristics of homegardens are the diversity among them. This diversity is important to conserve the diversity of plant in both species and genetic levels. Moreover, it is the important place conserving the ethnobotanical knowledge of each ethnicity.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved